PROTECȚIA DIPLOMATICĂ ȘI CONSULARĂ A PERSOANEI FIZICE PRIN PRISMA JURISPRUDENȚEI CIJ

Corina ȘIMAN, Facultatea de Drept

Although the individual is not a subject of international law, his rights may be infringed on the international arena. In this regard, the intervention of diplomatic and consular protection is appropriate, and so as the exercise of diplomatic asylum. These are different institutions of international law that mustn't be confounded, and their thorough understanding is possible through the analysis of the jurisprudence of the International Court of Justice.

Protecția diplomatică și consulară a persoanei fizice prin prisma jurisprudenței CIJ prezintă interes atât din punctul de vedere al instituțiilor abordate, cât și al evoluției jurisprudenței Curții Internaționale de Justiție în materia respectivă.

În cazul **protecției diplomatice** funcționează ficțiunea potrivit căreia prejudiciul adus cetățeanului este considerat ca fiind un prejudiciu cauzat statului național, iar cel din urmă, în contextul respectiv, își asumă pretenția naționalului său ca și cum ar fi pretenția sa proprie și acționează în această privință. Prin urmare, persoana fizică obține posibilitatea de a-și afirma dreptul la nivel internațional prin intermediul statului său, care este un subiect primar, originar și cu capacitate deplină în sistemul dreptului internațional public, în raport cu alt stat, cel din urmă fiind pasibil de tragere la răspundere internațională. **Protecția consulară** nu prezintă o asemenea amploare precum protecția diplomatică, constând în acțiunile întreprinse de către funcționarul consular pe lângă autoritățile statului de reședință, atunci când acestea încalcă drepturile conaționalului său, sub aspectul tratamentului datorat străinilor, însă o considerăm semnificativă din punctul de vedere al scopului urmărit, acesta fiind unul comun pentru instituțiile date, și anume, protecția naționalului. La fel, alături de protecția consulară se revendică a fi tratată și asistența consulară.

Se consideră că cea din urmă instituție are un caracter preventiv, spre deosebire de protecția consulară, și urmărește, ca și celelalte două

instituții, ocrotirea cetățeanului. Totodată, subliniem că în practică nu prea are loc delimitarea protecției și asistenței consulare, or nici măcar CIJ nu le deosebește în jurisprudența sa, de aceea este posibilă abordarea de ansamblu a acestora. În contrast cu instituțiile menționate vine **azilul diplomatic**, prin intermediul căruia, de asemenea, se asigură protecția persoanei fizice, dar care se deosebește în mod esențial de instituțiile precizate *supra*, mai ales în virtutea caracterului său controversat. Dat fiind faptul că există posibilitatea acordării acestei forme de azil în cadrul misiunilor diplomatice și oficiilor consulare, este necesară tratarea ei în raport cu instituția protecției diplomatice, precum și a protecției și asistenței consulare, întru delimitarea lor.

Astfel, importanța temei rezidă în instituțiile abordate, acestea având rolul de a asigura protecția persoanei fizice, ce are o poziție vulnerabilă în dreptul internațional, neavând statutul de subiect al acestui sistem de drept și nefiind în stare să-și valorifice pe deplin drepturile pe arena internațională.

Înțelegerea mai aprofundată a instituțiilor protecției diplomatice și consulare, precum și ale azilului diplomatic, este posibilă prin intermediul analizei jurisprudenței CIJ. Hotărârea emisă pe marginea **speței *LaGrand*** [1] își are meritul de a afirma existența drepturilor individuale în textul unui tratat vizând relațiile consulare, drepturi a căror încălcare poate fi remediată prin exercitarea protecției diplomatice, moment iarăși admis de CIJ. În acest sens, accentuăm că speța respectivă reprezintă punctul de intersecție al celor două instituții ce formează miezul tezei, întrucât fondul cauzei s-a referit la exercitarea asistenței consulare, iar mecanismul utilizat întru înaintarea pretenției a constat în exercitarea protecției diplomatice.

De fapt, o cauză analogică este ***Avena și alți resortisanți mexicani*** [2], însă Curtea a decis să meargă pe o altă cale, evitând mecanismul protecției diplomatice, ceea ce nu agreăm. Presupunem că CIJ nu a recurs la aceasta pentru a nu aplica regula epuizării recursului local. Dacă e să considerăm că s-a procedat astfel pentru ca cererea Mexicului să nu fie declarată parțial inadmisibilă, atunci putem înțelege acțiunile întreprinse de Curte.

În același timp, prin intermediul speței date s-a clarificat faptul că drepturile individuale ce se regăsesc în art.36 al Convenției de la Viena cu privire la relațiile consulare din 1963 nu constituie drepturi

ale omului, or nu orice drept individual al persoanei fizice este un drept al omului. **Speța *Personalul diplomatic și consular al SUA la Teheran*** [3] servește drept exemplu potrivit pentru situația descrisă în comentariul art.1 din Proiectul de articole privind protecția diplomatică al Comisiei de Drept Internațional, vizând persoanele angajate în afaceri internaționale oficiale în numele statului, acestea fiind protejate prin alte reguli de drept internațional, ci nu prin instituția protecției diplomatice. Și notăm faptul că **speța *Dreptul de azil*** [4] permite distingerea protecției diplomatice de azilul diplomatic, și că CIJ a comis o eroare, după părerea noastră, utilizând sintagma de „protecția diplomatică a azilului", din moment ce unificarea celor două instituții, total distincte, este imposibilă, și azilul nici măcar nu constituie o formă a protecției diplomatice. Totuși, primordial ne interesează instituția protecției diplomatice și notăm, în acest sens, că aceasta își face apariția, într-o măsură mai mare sau mai mică, în toate hotărârile CIJ menționate *supra*. Importanța protecției diplomatice se reflectă în însăși esența ei, constând în aceea că statul își asumă și susține pretenția naționalului său, ca și cum ar fi pretenția sa proprie. Astfel, persoana fizică, ce este doar un beneficiar al normelor de drept internațional, are posibilitatea să-și afirme drepturile pe arena internațională. Cunoaștem că individul are posibilitatea de a face acest lucru și prin intermediul instanțelor internaționale specializate în domeniul drepturilor omului, precum Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Curtea Interamericană a Drepturilor Omului și Curtea Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor, însă doar la nivel regional. Instituția protecției diplomatice este extrem de benefică, atunci când persoana fizică dorește să-și susțină dreptul la nivel internațional, bunăoară în fața Curții Internaționale de Justiție.

Totodată, evidențiem ceea ce deja am stabilit *supra*, și anume, că nu orice drept individual este un drept al omului. Prin urmare, instanțele internaționale specializate în materia drepturilor omului nu ar putea să-și exercite jurisdicția asupra unei cauze vizând încălcarea unui drept individual, ce nu este un drept al omului, precum drepturile prevăzute de art.36 al Convenției de la Viena cu privire la relațiile consulare, deși criteriul regional ar fi îndeplinit.

În asemenea caz, la fel este oportună exercitarea protecției diplomatice, care nu se limitează la criteriul menționat. Astfel, protecția diplomatică se dovedește a fi un instrument eficient în afirmarea

drepturilor persoanei fizice, depăşind anumite bariere care nu pot fi depăşite de alte mecanisme existente în dreptul internaţional.

Constatăm cu regret lipsa codificării instituţiei respective, de aceea apar anumite probleme în privinţa aplicării practice a acesteia, printre care şi problema utilizării forţei. Astfel, susţinem şi chiar recomandăm codificarea instituţiei protecţiei diplomatice, existenţa Proiectului de articole privind protecţia diplomatică a CDI fiind insuficientă, şi chiar inutilă din punctul de vedere al obligativităţii. Apreciem că este necesară adoptarea unui tratat multilateral în acest sens, care să confere claritate în interpretare şi aplicare.

Referinţe:

1. Cauza LaGrand (Germaniac.SUA), hotărârea din 27 iunie 2001, publicată pe http://www.icjcij.org/docket/files/-104/7736.pdf.
2. Cauza Avena şi alţi resortisanţi mexicani (Mexic c. SUA), hotărârea din 31 martie 2004, p. 36, par. 40, publicată pe http://www.icj-cij.org/doc ket /files/128/8188.pdf.
3. Cauza Personalul diplomatic şi consular al SUA la Teheran (SUA c. Iran), hotărârea din 24 mai 1980, publicată pe http://www.icj-cij.org/docket/ files/64/6291.pdf.
4. Cauza Dreptul de azil (Columbia c. Peru), hotărârea din 20 noiembrie 1950, publicată pe http://www.icj-cij.org/docket/files/7/1849.pdf.